

Markó Béla

A LEVELEZŐ
SZÉKELY JÁNOS

A múlt század ötvenes éveinek fiatal írói sokféle túlélési stratégiával próbálkoztak, miután többé-kevésbé megviselten kikerültek a bolsevik irodalompolitika vasmarkából. Egyik ilyen stratégia sem volt mentes a kompromisszumoktól, de azért egyáltalán nem volt mindegy, hogy valaki a regnáló hatalom játékszabályait elfogadva próbált-e időnként összekacsintani az olvasóval, vagy pedig megkísérelt valamiképpen kimaradni a játékból. Persze, kimaradni sem lehetett igazán, de meg lehetett próbálni. A hetvenes-nyolcvanas években, az *Igaz Szó* szerkesztőjeként igazán közelről láthattam, hogy ki milyen módszerrel csapta be a sorsot. Már amennyiben be tudta csapni. Más-más stratégiát választott Kányádi Sándor, Sütő András, Jánosházy György, Bajor Andor, Domokos Géza, és sorolhatnám tovább. A legközelebről Székely János stratégiáját ismerhettem meg nyilvánvalóan, másfél évtizedem volt erre ugyanabban a szerkesztőségben, ugyanabban a szobában, suttogásnyi távolságra egymástól. Szürke öltöny, szürke haj, szürke élet, eseménytelen napok, hetek, hónapok, évek. Hivatalnoki lét, általában, reggel be a szerkesztőségbe, délben haza. Sem sör, sem kávé, csak rengeteg cigaretta. Szürke annak is a füstje. De közben egy-egy remekmű a füstben. A ködben. Csak attól kezdve, hogy ott voltam: *A nyugati hadtest* elbeszélései. Ahogy írta. Ahogy mesélte, hogy írja. Ahogy hosszan tanácskozott ott bent a szerkesztőségben egy állatorvos barátunkkal, hogy milyen fájdalmas gerincbetegsége is lehetett az egyik történet címadó „hősének”, a Pálinkás nevű lónak. Aztán a *Caligula helytartója*. Vagy egy történet megírásának története: *A másik torony*. A huszadik század egyik nagy magyarság-verse: *A vesztesek*. És persze még azelőttől, kamaszkori élményem a *Soó Péter bárnata*. Majd *Az árnyék*, ez a kifordított Chamisso-történet. Mekkora élvezet volt olvasni mindegyiket! Csupa reflektorfény, dudálás, száguldás, fékciskorgás a ködben. Az állandó vitakedv. A bevallott gondolat. Az elrejtett élet. Sütő András vadászni járt, és ez teljesen természetes volt. De Székely

János? Ki hinné utólag, hogy ő is? Sőt, gyanúm szerint ő érthetett jobban a fegyverekhez, hiszen kadétiskolás volt valamikor. Meg a heti bridzspartik barátaival, mert csak a nyilvánosság előtt volt magányos, csak a rejtőzéshez kellett a magány. Apropos bridzs! Ottlik és Székely János, *Iskola a határon* és *A nyugati hadtest*. Musil vajon tudott-e bridzsezni? Hát Mario Vargas Llosa?

Egy nagy nemzedék hagyott ránk nagy túlélési stratégiákat és remekműveket is, mellesleg itt Erdélyben. De van még valami, ami kizárólag a Székely Jánosé: a hatalom tagadása és közben egy különös hatalom gyakorlása mégis. Igen, ebben az ellentmondásban élt ez a nagyszerű szerkesztő, aki elutasított mindenféle társadalmi hierarchiát – már amennyire ezt akkoriban megtehetette –, de ugyanakkor élvezettel gyakorolt egy másfajta hatalmat, amihez nem kellett semmiféle rang, csak szellem, műveltség, hozzáértés. Igen, hatalma volt neki is, a mentor hatalma tanítványai fölött. Versszerkesztőként lelkiismeretesen írta nap mint nap a válaszleveleket fiatal és idősebb költőknek. Nem volt ő sem tévedhetetlen természetesen, de nagyon szerettem volna – és szeretném ma is –, ha nem tévedett volna 1970 januárjában, amikor azt írta nekem, a tizenkettedikes diáknak: „Olvasson el, tanuljon meg mindent, ami fontos, válassza mindig a nehezebbik utat, legyen a lehető legigényesebb önmagához, mert úgy gondolom, megéri. Hogy őszinte legyek, régóta nem örültem annyira fiatal költő jelentkezésének, mint az önének.” Az az igazság, hogy mifelénk nem mástól, csakis Székely Jánostól várták az ifjú poéták az elismerést. Az ő levelét lesték a postaládában, és ha megjött, többször is elolvasták, majd barátaikkal is megbeszéltek. Új meg új költőnemzedékek levelező tagja volt ily módon Székely János évtizedeken át. Eltűnik lassan ez a műfaj is, maga a kézzel vagy írógéppel írt levél, majd a velejáró procedúra. Magam előtt látom, ahogy Székely János töltőtollal leírta, odaadta a gépírónőnek – ilyen is volt –, aki két példányban legépelte, azután János úr, mert így szólítottuk, kijavította, aláírta. Egy példány ment a postára, egy a szerkesztőségi archívumba. Mennyi tűz, fény, lobogás a szürkeség mögött! Mennyi hatalom a hatalom tagadásában! Az övé maradt a legfőbb hatalom tulajdonképpen: az ízlés hatalma.